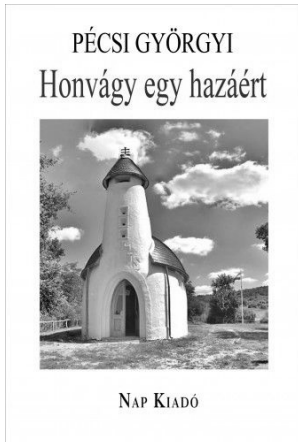

BAKONYI ISTVÁN

Nyitott értékszemlélet

PÉCSI GYÖRGYI: HONVÁGY EGY HAZÁÉRT

NAP KIADÓ

Nap Kiadó
Budapest, 2019
264 oldal, 3150 Ft

Pécsi Györgyi nemzedékének egyik legkiválóbb irodalomtörténésze és kritikus. *Olvasópróbák* című kötetei, Kányádi Sándorról és Tózsér Árpádról szóló monográfiái, a határainkon túli magyar irodalomról írott tanulmányai bizonyítják többek között ezt az állítást.

Miképpen *Honvág egy hazáért* című, 2014 és 2019 között született tanulmányainak gyűjteménye is. Kötet címadó műve mintegy remek sűrítőménye eddigi munkásságának. (Ez az írás egyben székfoglaló előadásának szövege is, amely abból az alkalomból készült, hogy levelező taggá választotta a Magyar Művészeti Akadémia.) Alcíme szerint: *Identitásváltozások a rendszerváltozások után induló erdélyi és vajdasági írók műveiben*. S ami azonnal szembeötlik: a szerző nyitottsága a sokfajta iránnyal szemben, amellet, hogy kétségtávkívül megvan saját ízlésének és szellemi hovartartozásának számos jele.

A hazánk határain kívülre rekedt vagy éppen onnan az anyaországba érkezett szerzők Pécsi Györgyi egész pályájának a fókuszában állnak, és mindez a kötet egészére is jellemző, egészen a nagy ívű, Szilágyi Domokosról szóló tanulmányig és műelemzésig. A nemzeti sorskérdéseket és a kisebbségi sors sajátosságait kutatja, miközben tudományos megalapozottsággal értékel, ugyanakkor ékes magyar nyelven. Egyáltalán nem a kesergő hang jellemzi, hanem a megalapozott nézetek összessége. Reálisan látatja a Trianon okozta helyzetet, történelmi alapvetése is érvényes. „...A magyarság identitásának megtartásában, a megmaradás kérdésének a fönntartásában a kisebbségi magyar irodalom a kezdetektől meghatározó szerepet vállalt...” (8). Így szól az alapvetése, s ezzel aligha lehet vitánk.

Erdélyről szólva megemlíti, hogy ott a legerősebb a „régiótudat”, s a Vajdaságban a legnagyobb a trauma okozta szenvedés. Érinti a hajdani Jugoszlávia szétesésének következményeit, a magyarság sokféle szakadását, az elbizonytalanodott identitás-tudatot. A vajdasági magyarok sorskérdé-

seit, a „ki vagy te?” drámaiságát. A szerzők közül pl. Danyi Zoltán nevét említi, akiről többek között ezt írja: „...regényének hőse tehetetlenül fuldokol a jelenben, az a kevés, ami a múltból tudatába beszívárog, még vigasztalanabb...” (13). Nála is, másoknál is alapprobléma Pécsi Györgyi szerint a közös történelmi tudat szakadása a 90-es évek elejétől fogva.

Erdélyt másképpen jellemzik a csalódások. Kapunk történelmi vázlatot 1989-ből, a rövid idejű reménységről, az „erdélyiség” folytonos vállalásáról. A keserűség is áthatja az új kor-szak műveit, s a mitikus vonások is a múlté már. A panaszok helyett gyakran az önértékelő tudat lép az előtérbe. Pozitív jelnek látja szerzőnk a határokon túlra mutató szellemi áramlást. Új szervezetek és alakulatok segítik ezt a tevékenységet – hangsúlyozza. Eközben az újabb irodalom alkotói igen fontos kérdéseket boncolgatnak. Közéjük tartozik Orbán János Dénes, s vele együtt több kortársa.

Az egész kötetre jellemző a legfontosabb szakmaiság igénye, a tanulmányok, a tanulmány értékű kritikák magas színvonala. Nem veszünk el a részletekben, miközben a történelembé ágyazott analízis szép példáival találkozunk. Portrévázlatok a lehetőségek szerint a teljesség igényét mutatják föl, mint ahogy ezt a Csiki Lászlóról írottak is igazolják. Itt sem láthatunk mást, mint a míves esszényelv erejét, miközben az abszurd és a groteszk vonásait hangsúlyozza, vagy éppen az ironikus-sztoikus szemlélődést emeli ki. Itt sincs már az Erdély-mítosznek jele, ám az Erdélyhez kötődésnek annál inkább megvan sok bizonyítéka. S egy alapjában különböző felfogású szerzőről, Ferenczes Istvánról három írás szól. A székelység íróját és költőjét ismerjük meg bennük, látván az erdélyi irodalom sokszínűségét. A magyar-román viszonyoknak szép példája pedig az a tény, hogy Ferenczes érdemben foglalkozott Tudor Arghezi életművével, a jeles költő életének magyar vonatkozásaival.

Új színeket kapunk az emigrációról is a Ferdinandy Györggyel foglalkozó írás segítségével. Egy fontos megjegyzés: „...Ferdinandy sokszor elmondta, megírta, hogy ő az a fajta író, aki nem fikcióra támaszkodva konstruál műveket, nem is a valóságot akarja rögzíteni, hanem a maga személyes életét, és amit látott, hallott, azt meséli el...” (85). Így hát az emlékezés különös hangsúlyt kap ebben az életműben, egy „önéletrajzi író” tevékenységében. Másutt is hasonló elemző kedv jellemzi Pécsi Györgyi írásait, egy olyan irodalomtörténész és kritikus munkáiban, aki időnként mesél, közvetíti a tartalmat, logikusan érvel és bírál. S ha kell, vitatkozik is, ahogy ezt a *Fél korsó belga sör* című írásban teszi, Balla Zsófia székfoglalójához kapcsolódva. Erősen bírál, de közben megőrzi nyitottságát is a tőle különböző ízlésű alkotókkal kapcsolatban.

A *Dilemmás költő* című tanulmányban Csoóri Sándor kései verseihez közelít, közben persze az egész életműre figyel. Számbaveszi az új világban megjelent líra kritikai visszhangját, érinti a költőt ért támadásokat is, ám túllép ezeken, és az esztétikai szempontokat érvényesíti. „...Csoóri Sándor legerősebb megszólalási formája a képekben gazdag, érzelmi intonálású szabad vers és a dalszerűség...” (112). Hozzáteszi, hogy szonetteket viszonylag későn kezdett írni, ám ezeket „csonka szonettnek” nevezi. Hasonlóan sikeres és szép az a személyes hangú esszé, amely az esszéíró Ágh Istvánról szól. Mint ahogy olvasmánynak is igen élvezetes a Nagy Gáspárt megidéző írás, s benne a zenei és képzőművészeti vonatkozásokkal, Szokolay Sándor és König Róbert emlegetésével.

A terjedelmével és fontos gondolatainak közlésével is kiemelkedik a kötet Szilágyi Domokos-összeállítása. Mély elemzést kapunk általa egy tragikus sorsú költő életművének egy-egy részletéről, amelyek az erdélyi magyar irodalom új fejezetét jelentették annak idején, az élen

a *Bartók Amerikában* című verssel. Pécsi Györgyi közli a keletkezés körülményeit is, s aztán alapos elemzést nyújt a továbbiakban. Pontos szöveganalízis, a szakirodalom példás felhasználása, a szövegváltozatok ismertetése teszi teljessé a tanulmányt. Érzékelteti a költő belső vívódását, a drámaiság és a lírai dal együttes hatását. „...Az alkotót a világ szellemi birtoklása, a megismerés egyre boldogabbá, ugyanakkor egyre illúziótlanabbá is teszi, a jövő azonban kárpótolja az emberi kínokért...” (189–190) – írja többek között. S nem mellesleg: érezzük mindezek által Bartók erkölcsi és zenei nagyságát, megkapjuk emberi portréját. A sokféle elemzés szintézise által. Pécsi Györgyi értelmezése szerint a kisebbségi költő teljes jogú emberként szólal meg ebben a korszakos műben, akkor is, ha benne az illúzióvesztés poétáját láthatjuk.

Az ilyesfajta műves és alapos elemzések teszik kiemelkedő jelentőségűvé ezt a tanulmánykötetet.

